

L. VAN OUIRIVE en PH. ROBERT (eds.), *Crime et Justice en Europe depuis 1990. Etat des recherches, évaluation et recommandations*, Paris, L'Harmattan, 1999, 353 p.

De Groupe européen de recherches sur la normativité (GERN) heeft een traditie uitgebouwd van vergelijkend criminologisch onderzoek met een lage budgettaire input en het maximale resultaat. Binnen een onderzoeksproject worden rapporteurs uit verschillende landen gezocht die binnen het thema en een vooropgestelde structuur een kleinschalig onderzoek opzetten in eigen land wat uiteindelijk uitmondt in een vergelijkend onderzoeksrapport. Voordeel van deze methode is het vergelijkende karakter waarbij ook landen aan bod komen waarover we anders weinig te weten komen. Meestal worden de criminologische experts in het domein aangeschreven (wat niet steeds een garantie is voor een optimale inzet). De bijdragen worden in een tijdruimtelijk kader geplaatst wat ook meer maatschappelijke duiding geeft aan de situatie in eigen land.

In navolging van het eerste gedeelte van het onderzoek met een stand van zaken van de jaren tachtig, wordt in het rapport *Crime et Justice en Europe depuis 1990* een balans gemaakt van alle onderzoeksdomeinen waar de criminologie zich de laatste jaren op geënt heeft. Directeurs van het project waren net zoals bij de vorige uitgave LODE VAN OUIRIVE en PHILIPPE ROBERT. Deelnemende landen waren: Duitsland, België, Spanje, Frankrijk, Italië, Nederland, Groot-Brittannië en voor het eerst ook Zwitserland, Oostenrijk en Portugal. Meteen merkt u dat Oost-Europa en de Scandinavische landen wederom de grote afwezigen zijn.

De redacteurs stelden vast dat het deze keer nog moeilijker was om tot een coherent geheel te komen. De politieke en sociale context van de deelnemende landen groeit verder uiteen, het criminologische studiedomein wordt ruimer en informatiegaring stuitte vaak op politieke gevoeligheden. We presenteren kort een panoramisch overzicht.

Het criminologisch onderzoek heeft in Duitsland een wending genomen naar fenomenen die sinds de hereniging en door de economische en politieke ontwikkelingen die dit met zich bracht, versterkten zoals migratiebewegingen, drughandel en georganiseerde criminaliteit. Ook in Zwitserland, waar onderzoek gestuurd wordt door wetswijzigingen, kent het onderzoek naar georganiseerde en organisatiecriminaliteit een opgang.

In zowel Duitsland, Oostenrijk als Zwitserland lijkt zich een vervrouwelijking van het criminologische domein door te zetten. In Duitsland uit zich dat bijvoorbeeld in de feministische benadering van vrouwenhandel; in Oostenrijk gaat de laatste jaren veel aandacht uit naar de relatie vrouw (als dader of slachtoffer) – criminaliteit; in Zwitserland zoomt het onderzoek naar onveiligheidsgevoelens meer dan vroeger in op fysisch geweld tegen vrouwen en minderjarigen. In Zwitserland gaat dit gepaard met grootschalige slachtofferonderzoeken.

De aandacht voor vrouwelijke thema's lijkt gelijk op te gaan met de vervrouwelijking van politie, magistraten en procureurs. STEINERT wijst ook op een vervrouwelijking van onderzoekers tot een 50/50 verdeling, ... de directie buiten beschouwing gelaten.

Een thema dat tot nu nog niet aan bod gekomen is in het Duits criminologisch onderzoek zijn de controlemechanismen die ontstaan zijn naar aanleiding van de migratieversnelling. Een belangrijk onderzoeksterrein is echter wel het rechts-extremistisch geweld dat vooral opgang lijkt te vinden bij jongeren. Waar het vreemdelingendebat in Zwitserland in de jaren '60 en '70 nog draaide omtrent het opleggen van een limiet op het aantal immigranten, is het debat verengd naar de relatie vreemdelingen – criminaliteit.

Shapland en Sparks, rapporteurs voor Groot-Brittannië, melden een lacune in het criminologisch onderzoek naar politieke ontwikkelingen in relatie tot het crimineel beleid en de rol van staat en samenleving, een analytische oefening die tijdens de jaren '70 met de politiek van Law and Order, wel tot de criminologische praktijk behoorde. Beide onderzoekers geven in hun bijdrage wel een duidelijke schets van politieke ontwikkelingen en de invloed op strafrechtelijk beleid, vooral dan de invloed van de overgang naar het neoliberalisme op het penitentiaire beleid.

Net zoals in Nederland en in Frankrijk is de criminologische achterstand in Groot-Brittannië te wijten aan het dichtdraaien van de geldkraan. Dit heeft tot gevolg dat onderzoekscentra privatiseren, onderzoekers geïsoleerd geraken, bepaalde thema's onderbelicht zijn en de klemtoon komt te liggen op kortetermijn onderzoeken. Ondanks de populariteit van criminologie in het onderwijs en de mediatisering van criminologisch onderzoek, is het gewicht van de criminologie op het beleid ernstig afgenomen. In Frankrijk stellen de onderzoekers een kloof vast tussen de sociale problemen en het aanbod aan kennis over criminaliteit en justitie. Frankrijk wordt enerzijds overstelt door theoretische en empirische onderzoeken over onveiligheid waarin het stedelijk beleid een belangrijke rol speelt. Deze vloedgolf zet zich echter niet door naar onderzoeken over etnische minderheden of feministisch getinte studies over vrouwen en agressie die je in andere West-Europese landen ziet opduiken. Op het vlak van Justitie wijzen de onderzoekers op een overvloed aan kwantitatief en een gebrek aan etnologisch of antropologisch onderzoek. Ook Zwitserland en Oostenrijk lijken in hetzelfde bedje ziek. Voor Zwitserland wordt gewezen op een sterke sturing door de politieke agenda, een dominantie van het recht binnen het criminologisch onderzoek en een beperkte infiltratie van andere disciplines, wat de criminologie inbindt tot de traditionele onderzoeksterreinen. In Oostenrijk is het theoretisch onderzoek ondermaats wat de auteur toeschrijft aan de structurele context waarbinnen de criminologie zich bevindt.

De Belgische auteurs vatten hun rapport aan met een beschrijving van het bestaande institutionele en politieke kader waarbinnen criminologisch wetenschappelijk onderzoek tot stand komt. Men wijst hierbij op het feit dat nog steeds het leeuwenaandeel van het criminologisch en strafrechtelijk onderzoek verricht wordt door universitaire en interuniversitaire centra. De auteurs vestigen er tevens de aandacht op dat de financiering en ondersteuning van de meeste onderzoeken politiek wordt bepaald waardoor het gelijkheidsbeginsel in de verdeling van het onderzoek over de centra vaak in het gedrang komt. In de samenvatting

van de onderzoeksthema's moeten we vaststellen dat de meeste onderzoeken gefocust zijn op criminele politiek en het strafrechtssysteem en theoretisch onderzoek opnieuw aan populariteit inboet.

De Zuid-Europese landen Spanje, Portugal en Italië kennen een zeer specifieke politieke en institutionele organisatie. Enerzijds kennen deze landen (behalve Italië misschien) nog niet zo lang de democratie en anderzijds zijn het landen met een vaak zeer complexe institutionele organisatie. De moeilijkheden voortspruitende uit het veranderingsproces waar deze landen zich op dit moment nog in bevinden, weerspiegelen zich logischerwijs ook in het onderzoeksbeleid. Zo brachten bijvoorbeeld de hervormingen in het Spaanse en Italiaanse strafrechtssysteem heel wat voorbereidend en evaluerend wetenschappelijk onderzoek met zich mee. De Italiaanse auteur beschrijft dit als een typisch Latijnse situatie die zich afspeelt in het onderzoeksdomein van de Zuiderse landen. Hoewel hun vaak moeilijke politieke en sociale situatie kan men toch in de drie landen een positieve ontwikkeling waarnemen in het verrichtte wetenschappelijke onderzoek. Niet alleen op kwantitatief gebied, maar ook kwalitatief gaat het onderzoek er op vooruit.

Aangaande onderzochte thema's zijn in Spanje strafrecht en strafrechtssysteem, delinquentie en bepaalde vormen van delinquent gedrag, alternatieve sancties, slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens druk onderzochte thema's. In Portugal is, omwille van de recente explosie in het drugprobleem en de daaruit ontstane sociale implicaties, drugs een zeer populair onderzoeksthema. De Italiaanse auteur ten slotte wijst op het overwicht aan juridisch onderzoek, maar stelt daar tegenover dat er een stijgende aandacht is voor het immigratieprobleem en immigratiecriminaliteit, die evenwel typische etnografische studies zijn dan wel statistische studies die de kwetsbaarheid van deze bevolkingsgroepen bestuderen. Weliswaar blijven in Italië politie, politieke corruptie en gevangenis de meest populaire onderzoeksthema's.

Aan het einde van het boek maken LODE VAN OUIRIVE en PHILIPPE ROBERT een round-up van het Europese wetenschappelijk onderzoek aangaande criminologie en strafrecht. Persoonlijk vinden we dit het meest geslaagde deel van het boek. Men geeft de lezer een duidelijk beeld van wat er zich afspeelt in het domein.

Algemeen moet er worden vastgesteld dat het onderzoeksveld 'verzaamd' is, met andere woorden, het wetenschappelijk onderzoek in dit domein is niet alleen gestegen maar heeft zich eveneens over de verschillende disciplines gespreid. Zo is er bijvoorbeeld een grote uitbreiding van het aantal verrichte sociaal wetenschappelijke onderzoeken. Minder positief is dat deze verzwaaring niet gelijk verdeeld is over de verschillende Europese landen.

Nog steeds is er een gebrek aan degelijk theoretisch onderzoek en blijven klassieke onderzoeksthema's, zoals politie, bestraffing en penologie enorm populair, doch er zijn een aantal verschuivingen waar te nemen. Vooreerst wordt er een heropleving van onderzoek naar verschillende vormen van delinquentie vastgesteld, vooral het stijgend gebruik van slachtofferenquêtes in wetenschappelijk onderzoek is opvallend. Daardoor ontstaat er een klimaat waarbij officiële publieke statistieken stilaan aan geloofwaardigheid inboeten en er meer en meer rekening wordt gehouden met foutenfactoren bij het gebruik ervan.

De thema's slachtofferschap, onveiligheid en preventie ontwikkelden zich als trio zeer snel en heterogeen. Als aan de ene zijde straf, politie en gevangenis sterke polen blijven in het wetenschappelijk onderzoek en als aan de andere zijde wetenschappelijk onderzoek aangaande slachtofferschap, onveiligheid en preventie stijgt, zien we als revanche een stagnering in het juridisch onderzoek.

Thema's die nog steeds weinig aandacht krijgen zijn: delinquentie in het zakenleven of economische criminaliteit, hun bindingen met lokale illegale economieën en hun relaties met het publieke leven, hun relaties met Europese en communistische regimes. Onderzoek naar dergelijke thema's zou nochtans de mogelijkheid kunnen verschaffen om een brug te slaan tussen twee grote onderzoekspolen, namelijk geweld, drugs en jongerendelinquentie aan de ene kant, en economische criminaliteit aan de andere kant.

Stilaan penetreert de Europese dimensie in het wetenschappelijk onderzoeksveld, alsook stijgt het nationaal vergelijkend onderzoek. Wel moet opgemerkt worden dat stimulatie van de verschillende Europese instanties in dit onderzoeksdomein mager blijft, zowel op het gebied van financiering, als op gebied van het verlenen van ondersteuning aan andere onderzoeksthema's dan diegene die het administratief-juridische onderschrijven. Ten slotte wijzen de auteurs op de ongelijke methodologische bewapening. De oorzaak hiervan ligt nog steeds in het feit dat de meeste onderzoekers contractuelen zijn en vaak een juridische opleiding genoten doordat criminologie in de meeste Europese landen een deel-discipline is van het recht. De versnippering over de verschillende landen heen en de verbroekeling van de financiering van het Europese onderzoek zet zich ongewijzigd verder.

S. DEKIMPE en G. VANDE WALLE

**B. VAN DONINCK, L. VAN DAELE en A. NAJI (dir.), Het recht op het rechte pad?, DWTC, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 1999, 242 p.<sup>1</sup>**

De Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden is, naast de traditionele maar afgeslankte Fondsen, een van de schaarse instanties die niet alleen interuniversitair onderzoek mogelijk maakt, maar het ook aanmoedigt. Bovendien waarborgen ze de grootste wetenschappelijke onafhankelijkheid. Het is te hopen dat ze zich in stand kunnen houden temidden de vloedgolf van beleidsgericht en -gebonden onderzoek. Als we mogen geloven wat er aan onderzoeksprojecten in het Plan voor Veiligheid en Detentie van minister VERWILGHEN wordt aangekondigd, dan kan men de vraag stellen of er nog ruimte en middelen zullen overblijven voor fundamenteel en onafhankelijk onderzoek, zeker op het domein van justitie.

Gezien de zo-even vermelde waarborg van autonomie is het dan ook verwonderlijk dat de onderzoekers over het algemeen zeer op de vlakte blijven, soms naast de kwestie, en buitengewoon voorzichtig blijven in hun analyses, beslui-

---

1. Namen deel onderzoekers van F.U. St Louis, R.U. Gent, K.U. Leuven, U. Liège, U.C. Louvain-la-Neuve, U.L. Bruxelles, V.U. Brussel.